

ГОЛАС РАДЗІМЫ

ВЫДАЕЦЦА 3 1955 ГОДА ●

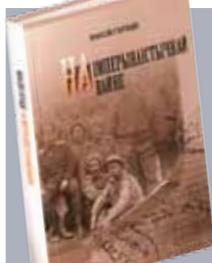
● NO.42 (3402) ●

● ЧАЦВЕР, 6 ЛІСТАПАДА, 2014

ШТОТЫДНЁВІК “ГОЛАС РАДЗІМЫ” МОЖНА ЧЫТАЦЬ У ІНТЭРНЭЦЕ: WWW.GOLAS.BY

Урок з родных мелодый
Мінскі музычны гурт правёў незвычайны ўрок для ліцэістаў
Стар. 2

Пісалі пра перажытае
Па творах беларускіх пісьменнікаў можна вывучаць гісторыю Першай сусветнай вайны
Стар. 3

Яшчэ спяваюць ветэраны...
Хор беларускай суполкі Ужгарада ўдзельнічаў у святкаванні 70-годдзя вызвалення Украіны ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў
Стар. 4

КАРЫСНЫ ДОСВЕД

ЖЫВЫ АГОНЬ ДАЎНІХ ТРАДЫЦЫЙ

Актывісты іркуцкага клуба “Крывічы” ўзнавілі абрад Багач у сібірскай глыбінцы

Чаму мы едзем у такую далеч

Сібіракам праехаць 350 кіламетраў, каб правесці народнае беларускае свята — гэта звычайная справа. Скажы пра тое ў Беларусі — здзіўлена чалавек: няўжо бліжэй нельга? Такія адлегласці нас не пужаюць, бо жывем у Іркуцкай вобласці, якая па плошчы як уся Украіна, Беларусь, Літва, Латвія, Эстонія разам. А насельніцтва — каля трох мільёнаў, адлегласці між паселішчамі вялізныя. Аднак сябры нашага Маладзеванага клуба “Крывічы” імкнуцца аб’ехаць як мага больш беларускіх сёл і вёсак у Прыбайкалі ды правесці там розныя абрадавыя свята. Гэта наша спроба адрадыць у маладых нашчадкаў суродзічаў-перасяленцаў цягу да народных традыцый продкаў. Бо вёска, якая доўгі час захоўвала традыцыйную культуру ў Сібіры, цяпер “разгубілася”. Змены ўмоў жыцця, працэс узбуйнення сёлаў у 60-я, “разруха” ў 90-я — усё паўплывала. Але ў нашчадкаў беларусаў засталася цяга да спрадвечнага. Ёсць жаданне ўспомніць і захаваць нацыянальны каларыт. І моладзь з Іркуцка адгукаецца на покліч сялян-суродзічаў. Мы вывучаем па працах навукоўцаў, этнографіі той ці іншы абрад — і “вяртаем” яго ў вёску.

Вось і атрымліваецца: “гарадскія” едуць у вёску, каб “сельскія” свята праводзіць. Зрэшты, большасць нашых хлопцаў і дзяўчат — з вясцоўцаў.

Па вуліцы вёскі Тарнопаль ідуць іркуцкія беларусы: з лубком-багачом, снапом і з дажыначнымі песнямі

Прыехалі ў горад, атрымалі вышэйшую адукацыю, засталіся. Некаторыя яшчэ вучацца. Вёскі не зракліся, таму, прыехаўшы туды, адчуваем сябе як дома. А беларускія вёскі Прыбайкалі славяцца гасціннасцю. Прыкладам, улетку “Крывічы”, сабраўшы актывістаў і прыхільнікаў, паехалі за 130 кіламетраў ад Іркуцка адрадыць Купалле: настойліва запрашалі нас сельскія актывісты з вёскі Ахіны, што ў Эхірыт-Булагакім раёне. Іркуцян са-

бралася чалавек 50, а вясковых прымкнула больш 300! Світа атрымалася масавым, дружным і вясёлым. Усю ноч — песні, гульні, карагоды, танцы. І цяпер ахінцы, а гэта нашчадкі заходніх палешукоў, ужо кажуць: а давайце зробім Купалле ў нашым сяле штогадовым! Мы толькі за! Вось яшчэ пару разоў правядзем сумесна, а затым свята і прыжывецца там, суродзічы ўжо не адпусцяць найпрыгажэйшы абрад са свайго сяла.

Пра вёску Тарнопаль, гурт “Марусенькі” ды цётку Дусю

На восень у нас выплылі такія планы: атрымалі запрашэнне з вёскі Тарнопаль Балаганскага раёна. Яе заснавалі беларусы-перасяленцы з Гомельшчыны ў 30-я гады, пад час калектывізацыі, з мясцовых хутароў, якія будавалі продкі на пачатку XX стагоддзя. Побач з Тарнопалем ёсць і яшчэ старэйшая беларуская вёска з каларытнай назвай Анучынск, ство-

раная ў 1909-м. Тарнопальцы шануюць свае карані, у іх і адна з вуліц завецца Гомельская. За савецкім часам у Тарнопалі ўтварыўся ансамбль “Марусенькі”: у гурце было 7 Марый, а гэта ж вясковае імя Маруся. Своеасаблівай зоркай у гурце з’яла цётка Дуся Заікіна, як яе ўсе там звалі. “Марусенькі” славіліся на ўсю акругу. Песні ў асноўным спявалі старадаўнія, беларускія. І ў сваім раёне, і ў іншых, і ў Іркуцк іх запрашалі на фестывалі і свята. Шмат дзе спявалі. Мужы, праўда, бурчэлі, бо гаспадарка ж уся на іх клалася, калі жонкі ў ад’ездзе, але жартавалі: “Галоўнае — з сабою каго не прывязіце!”. Гэта на паклоннікаў намякалі, бо жанчыны ж прыгожыя ды яшчэ й п’явунні...

Цяпер тыя шматлікія Марусі адышлі ў лепшы свет, і цёткі Дусі гады чатыры як не стала. Яе, дарэчы, я ведаў асабіста. Сустрэкаліся заўсёды як родныя. Дзівіла мяне суродзічка мудрасцю і жвавацю характару. Здавалася, ёй усё ні па чым, ведай сабе спявае! Між тым “Марусенькі”, ужо ў падноўленым складзе, і цяпер, як кажуць, “даюць пороху”. Традыцыі гурта зберагаюць бабуля Марыя Паўлаўна Макрэцкая, з “сярэдняга” звяна пяюць Надзея Фёдарэўна Самахвавала і Тамара Рыгораўна Дубавец. Ёсць і новая зорка: Таццяна Васілеўна Дарчы.

→ Стар. 3

ЯК СПРАВЫ, ДЫАСПАРА?

Зноў запрашае Лявоніха

Вялікі традыцыйны фест годна завяршыў шэраг восеньскіх святаў Новасібірскага цэнтра беларускай культуры

Фэст “У гасцях у Лявоніхі” вандруе па розных раёнах Новасібірскай вобласці, што пашырае і паднаўляе аўдыторыю глядачоў. Сёлета свята ўпершыню ладзілася ў сяле Крываданаўка Новасібірскага раёна, і вясцоўцы ўпершыню далучаліся да беларускай народнай творчасці.

Да пачатку канцэрта можна было палюбавацца на выставе вырабамі мясцовых майстроў. Былі там хатнічкі, званочкі ды іншыя аб’екты-засцярогі для жылля, прыгожыя вырабы з бяросты, размалёўкі па тканіне з рускім ды беларускім арнаментамі, матрошкі ды традыцыйныя лялькі з тканіны, а таксама шыцце з яе шматкоў, вязаныя

вырабы. Як заўсёды, цікавыя работы прадставіла студыя “Плетение” Ардынскага раёна: экспазіцыю вырабаў з саломкі ўпрыгожваў самавар з наборам для гарбаты.

Адметныя нумары паказвалі на сцэне самадзейныя артысты. Выступалі як вядомыя ўжо гурты “Сибирский узор” Мошкаўскага і “Чапурушка” Кочанеўскага раёнаў, так і дзіцячыя калектывы з Верх-Тулы: ансамблі танца “Сибирская мозаика” і “Верхтулінка”. Танцавальная група “Молодцы” паказала сапраўдныя гарэзлівыя забавы. Упершыню ўдзельнічалі ў свяде фальклорны гурт “Урманочка” з Убінскага раёна і Галіна Шкарына, салістка з Куйбышаўскага раёна. Своеасаблівы каларыт прыўнёс народны фальклорны ансамбль “Красота”, што таксама ўпершыню ўдзельнічаў у свяде.

Запрошаны на свята саветнік, кіраўнік аддзялення Пасольства Беларусі ў Новасібірску Сяргей Пяткоў шчыра падзякаваў арганізатарам і ўдзельнікам за магчымасць далёка ад Радзімы пачуць родную беларускую мову, на якой гучала большасць песень, акунуцца ў добразычліваю атмасферу свята.

Назва свята беларускай культуры “У гасцях у Лявоніхі” інтрыгуе, а за адно і патрабуе, каб на сцэне былі Лявон з Лявоніхай, вясёлыя персанажы беларускага фальклору. Гэтым разам сцэнар быў зменены, і разам з вядучай, салісткай Новасібірскага цэнтра беларускай культуры Анастасіяй Трубянковай на сцэне гаспадарыла таксама малая Лявоніха — самітадовая Сонечка. І са сваёй роляй дзяўчынка спраўлялася надзвычайна, задаўшы тон свяду прывітаннем па-беларуску: “На

Вось такія хвацкія хлопцы былі ў гасцях у Лявоніхі

зямлі нашай шчодрой, працавітай зямлі! Мы вас шчыра вітаем, дарагія сябры!”. Засталося знайсці для Сонечкі такога ж малага гаспадарыка. Бо, як казала вядучая свята, толькі моладзь зможа несці далей “агонь беларускасці”. Ён жа нікога не сагрэе і нікому не пасвеціць, калі будзе страчана ўдалечыні ад Бацькаўшчыны мова беларуская — аснова культуры, душа нашага народа. Калі ж дзеці ведаюць мову, песні сваіх бацькоў і

дзядоў, іх традыцыі, далучаюцца да народнай творчасці, удзельнічаюць у народных святах і абрадах — у такога народа і ў такіх беларускіх суполак у замежжы ёсць будучыня. А пачынаецца ўсё з цікавасці да гісторыі і культуры Бацькаўшчыны, з такіх простых, але непаўторных і адметных беларускіх словаў.

Людміла Бяляўская,
Новасібірскі цэнтр беларускай культуры

КРЭАТЫЎНА!

Урок з родных мелодый

Мінскі музычны гурт правёў незвычайны ўрок для ліцэістаў

Дзмітрый Наркевіч

Хачу расказаць па цікавую ініцыятыву мінскага гурта Relikt. Што артысты выступаюць на розных сценах — тым не здзівіш. А вы чулі, каб які гурт даў “урок з родных мелодый” для суайчыннікаў у замежжы? Можна браць у прыклад мінскіх музыкаў. Напрыканцы кастрычніка яны выступілі перад ліцэістамі ў Цэнтры адукацыі і прамоцыі беларускай культуры “Szczuty” ў вёсцы Шчыты-Дзянцэлава ў Польшчы, пад Беластокам.

Незвычайны адкрыты ўрок адбыўся ў плыні штогадовага фестываля “Jesień Bardów” (“Бардаўская восень”), які праходзіць у Падляскім ваяводстве. Гурт Relikt граў спецыяльна для навучэнцаў ліцэя горада Бельск-Падляскі ды мясцовых жыхароў. Музыкі падарылі слухачам, сярод якіх шмат суродзічаў-беларусаў, свае найлепшыя песні ў акустычнай версіі.

Гэтая мінская каманда, вярта заўважыць, ужо гадоў пяць рэгулярна выступае на розных сцэнічных пляцоўках Польшчы. За гэты час у музыкаў Reliktu назбіралася шмат гісторый, якімі яны ахвотна дзяліліся са слухачамі. Ідэю зладзіць адкрыты ўрок з гуртом прапанаваў старшыня аб’яднання “Szczuty” Ігар Лукашук. Ён расказаў: “Канцэрт-сустрэча з моладзю праводзіцца, каб неяк скараціць дыстанцыю паміж выканаўцамі й публікай. Мы запрашалі навучэнцаў Бельскага ліцэю, каб пазнаёміць

Музыканты гурта Relikt выступаюць у Цэнтры адукацыі і прамоцыі беларускай культуры “Szczuty”

іх з сучаснай беларускай музыкай, зацікавіць ёю. Маладзёны атрымалі ўнікальную магчымасць не толькі прыехаць і паслухаць канцэрт, але і распытаць артыстаў пра тое, што іх цікавіць”.

Лідар групы Relikt Аляксандр Дзямідзенка нагадаў, што гурт выйграў Гран-пры фестываля “Jesień Bardów” у 2009 годзе, і з таго часу мінчане штогод ездзяць у якасці гасцей, граюць на розных пляцоўках Падляшша. “Нам вельмі цікава граць перад незнаёмай публікай, наладжваць з ёю кантакт, знаходзіць агульныя тэмы”, — адзначыў Аляксандр.

Серыя канцэртаў фестываля “Jesień Bardów” праводзіцца ў гарадах і вёсках Падляскага ваяводства Польшчы з 1993 года. На іх выступіла шмат вядомых беларускіх аўтараў-выканаўцаў і гуртоў у акустычным фармаце. У межах фестываля праводзіцца і конкурс сярод маладых выканаўцаў.

Тое, што Relikt заваяваў Гран-пры фестываля “Jesień Bardów-2009”, прадвызначыла ягоны шлях у творчасці. То быў першы беларускамоўны выступ гурта. Пспех акрыліў артыстаў, яны пачалі складаць песні і даваць канцэрты выключна на беларускай мове, хоць каманда змяніла стылістыку з гранжу на

фолк-рок. Геаграфія выступаў Reliktu пашырылася коштам шматлікіх гарадоў Польшчы, Літвы, Украіны, Расіі. Мінскія музыкі перамагалі на міжнародных конкурсах-фэстах: Rockowisko, Wschodni Horyzont ды іншых. Таксама і афіцыйная дыскаграфія гурта папоўнілася двума CD- і DVD-рэлізамі.

У хуткім часе сольны канцэрт гурта Relikt пройдзе і ў Мінску. Увогуле артысты адкрыты да шырокага супрацоўніцтва з беларускімі суполкамі замежжа ў розных краінах, па прынцыпе: песні нашы — сцэны вашы.

ВЕСТКІ

Добрая навіна

Беларуская суполка ў Казахстане аднавіла выпуск свайго выдання

На пошту “Голасу Радзімы” прыйшла добрая навіна з Казахстана. “Паўладарскі культурны цэнтр “Беларусь” зноў робіць газету “Паўладарскія беларусы”, — чытаем у пільме. — Яна расказвае пра жыццё беларускай дыяспары ў Паўладарскай вобласці. Пішам пра тое, як шануем беларускія звычкі, адраджаем абрады продкаў, шукаем і спяваем іхнія песні, у якіх, казалі мудрыя людзі, прыхавана душа народа. Пішам пра вядомых і цікавых прадстаўнікоў беларускай дыяспары, якімі ўсе можам ганарыцца. Вельмі рады, што маем поспехі ў вывучэнні роднай беларускай мовы, пішам пра хрысціянскія традыцыі, дзякуючы якім умацоўваецца дух чалавека і ў яго жыцці з’яўляецца вышэйшы сэнс”.

Помніцца, на прэс-канферэнцыі ў Нацыянальным прэс-цэнтры, на пасяджэнні Кансультацыйнага савета па справах дыяспары ў Мінскай рагушы кіраўніца Петрапаўлаўскай суполкі Любоў Бognат хораша гаварыла па-беларуску. Па сутнасці, менавіта з мовы і пачынаецца для многіх шлях да родных каранёў. Не ведаючы яе, наўрад ці магчыма асвоіць духоўнае багацце літаратурных твораў, фальклорнай спадчыны. Клопат пра мову — гэта і клопат пра адметнасць, супрацьстаянне працэсам асіміляцыі, якія ўпарта “выціскаюць” з суродзічаў у замежжы іх беларускі дух.

РЭХА ПАДЗЕІ

На зямлі, што сэрцу дарагая

Беларусы з Сыктыўкара пабывалі на Бацькаўшчыне і былі ўзрушаны цеплынёю сустрэч

Жыву і працую ў Рэспубліцы Комі я ўжо 40 гадоў, паспела палюбіць суровы паўночны край. Тут увесну пышна цвіце чаромха, увосень усё чырвонае ад гронак рабіны, узмку радуе срэбра снягоў, і заўсёды вабіць вока яркая зеляніна тайгі. А ў глыбіні сэрца жыве любоў да Радзімы-Беларусі. Таму й прыйшла ў беларускую суполку, спяваю ў народным хоры “Купалінка”, якому 16 гадоў. Жывем у плыні беларускай культуры: да 30 выступленняў штогод на розных пляцоўках. У 2008-м на фэсце беларускіх самадзейных гуртоў Расіі ў Маскве хор адзначаны дыпламам, у 2012-13 гадах выступалі ў Дуброўне і Слуцку. А сёлета хор “Купалінка”, ажно 15 чалавек, быў запрошаны на другі Фэст мастацтваў беларусаў свету. Мы разам з іншымі суайчыннікамі замежжа удзельнічалі ў розных імпрэзах.

Наведалі, напрыклад, мястэчка Валожын, разам з артыстамі з Томска, Цюменскай вобласці, Масквы і Крыма. Канцэрт адкрываў валожынскі ансамбль народных інструментаў і народны хор “Крыніца”. Цікавым было выступленне артыстаў з Масквы: у прыгожых строях беларусак канца XIX стагоддзя выйшлі на сцэну і спявалі акапельна дзве песні на беларускіх дыялектах. Рэканструкцыя адзеньня і пошукам даўніх песень займаецца Алена Капылова. І вось на сцэне — наш хор. Сцішылася зала, спагадаючы салістыцы З. Губер і гераіні яе песні “Жыгга жала”. Цёплыя

апладысменты атрымалі таксама А. Мішэніна ды А. Кульбянкова. З хваляваннем я чытала верш “Зямля Беларусі. Святая Радзіма”, і падняліся ўсе ў зале, калі гучала песня-гімн “Беларусь”. Усіх залучыла ў вясёлы карагод кіраўніца хору, заслужаная артыстка Расіі Наталія Масанова. А як хораша выступаў крымчанін Віталь Бартохаў! Ён чытаў вершы Якуба Коласа і Максіма Багдановіча, спяваў, танцаваў, свістаў. Выпускнік Мінскага інстытута культуры ўжо 40 гадоў на сцэне.

Незабыўным для нас быў і канцэрт ля мінскага Палаца спорту ў спякотны Дзень горада. Мора сонца, святла, святочныя сцягі, шары, прыгожыя людзі гуляюць пры Свіслачы. Забаўкі на любы густ: можна памерацца сілаю і спрытам, паглядзець і паслухаць артыстаў, палюбавацца вырабамі народных майстроў на выставах, нешта набыць на ўспамін. Шмат гандлёвых радоў, павільёнаў, верандаў, каб і адпачыць і перакусіць. Многа моладзі. Чысціня, парадак, кветкі, дагледжаныя газоны і кветнікі. Прыгожыя будынкі, палацы, саборы відаць з гэтага гістарычнага месца. Прадуманы адпачынак для жыхароў і гасцей: асфальтавыя дарожкі, лаўкі на кожным кроку, з’езды для дзіцячых калясак.

Шмат гледачоў было на пляцоўку ля Палаца спорту. Гарэзліва выступалі мы, спявалі і па-беларуску, і нашу любімую на комі мове “Вашэ гудзе

Народны хор “Купалінка” з Сыктыўкара спявае родныя песні

каншэ...” Гледачы танцавалі з намі! Канцэрт ішоў увесь дзень, шэсць гадзін, адны артысты змянялі іншых.

Гала-канцэрт Фэсту быў у будынку Беларускай дзяржфілармоніі. Арганізатары адбіралі самыя лепшыя і цікавыя нумары, ад розных краін. Паколькі беларусаў з Расіі прыехала многа, то гаспадары папрасілі прабацэння ў тых, каму не хапіла месца ў праграме. І мы былі ў зале. Канцэрт — шыкоўны, як і шчодрае застолле з узнагароджаннем удзельнікаў Фэсту. Наш гурт атрымаў, як і ўсе іншыя, дыплом лаўрэатаў. Кожны павёз з сабою сувенір: гадзіннік з эмблемай Фэсту, наборы брашур, кнігу-энцыклапедыю “Сюзор’е беларускага памежжа” — выданне пра беларусаў

з краін постсавецкай прасторы, якія пакінулі прыкметны след там, дзе жылі і жывуць. Дарэчы, мы палічылі: пра 52 вядомых беларусаў Комі распаўядае кніга!

Як адно імгненне праяццелі тры дні на роднай зямлі. Радасныя, шчаслівыя, удзячныя ўсім, хто дапамог нам пабываць у Мінску, вярталіся ў Сыктыўкар. “Мы падтрымліваем імкненне беларусаў, што жывуць у Рэспубліцы Комі, захоўваць ды ўмацоўваць сувязі са сваімі суайчыннікамі. Акрамя таго, удзел калектыву “Купалінка” ў Фэсце дазваляе падтрымліваць пазітыўны імідж Расіі ў Беларусі”, — казала журналістам Міністр нацыянальнай палітыкі Рэспублікі Комі Галіна Габушава.

Мы ўдзячны за паездку і ёй, і гэтак Міністэрству, і Міністэрству культуры Беларусі ды Рэспубліканскаму цэнтру нацыянальных культур на чале з Міхаілам Рыбаковым — на яго з папачнікамі леглі асноўныя клопаты. Наш паклон і старшыні Беларускай НКА Комі, спадару Аркадзю Крупеньку. З новымі сіламі, якія мацуюцца ўспамінамі пра Фэст, узяліся мы за новыя праекты. Шлем прывітанне праз газету ўсім новым сябрам — давайце будзем на сувязі! Да пабачэння, Мінск! Да новых сустрэч, дарагая сэрцу Беларусь!

Любоў Шубянок,
член савета Беларускай нацыянальна-культурнай аўтаноміі ў Рэспубліцы Комі, г. Сыктыўкар

КАРЫСНЫ ДОСВЕД

Жывы агонь даўніх традыцый

(Заканчэнне. Пачатак на стар. 1)

Таццяна працуе настаўніцай інфарматыкі, намесніца дырэктара мясцовай школы па выхаваўчай працы. Гадуе дачку, таксама гожаю п'явунню, займаецца грамадскай працай: узначальвае мясцовую беларускую суполку і мае цікавыя задумкі на конт таго, як ажывіць этнакультурнае жыццё вёскі. Гэта яна тэлефанавала мне з прапановай: 5 кастрычніка здзейсніць “культурны дэсант” “Крывічаў” у Тарнопаль, зладзіць там абрад Багач. А чаму бы і не!

Як пачыналі Багач “Крывічы”

У гэты раз “дэсантавацца” за 350 км змаглі 11 чалавек з Іркуцка і з горада Зіма. Асноўныя ролі размеркавалі ў песенным гурце “Крывічы”, асабліва адзначу старшыню Моладзевага клуба і кіраўніка аўтэнтчнага ансамбля Волю Галанаву і яе “песенных” сябровак: Кацю Тукач, Юлю Гаісіну, Лізу Таранушэнку і Сою Кулікову. Пяцёра дзяўчат і “выцягнулі” абрадавую частку Багача. І хлопцы дапамагалі з усіх сіл. Пачаўся абрад з хады па вёсцы прыгожай групы ў беларускіх строях. Наперад выйшла Воля і гаварыла замову: “Ручнік, ручнічок, Аберажы наш лубок, Багач, Багач! Не забывай нашай нівы! Дай ніве спор у снапах, Стагамі ў гумне, зярном у клеці”. Пасля тых слоў я паставіў лубок са збожжам на ручнік. Уставіў у цэнтр лубка свячу і запаліў яе. Затым распавёў усім пра свята Багач.

Ішлі ад хаты да хаты, дзяўчаты спявалі дажыначныя песні. Ля варот спявалі, пакуль не выходзіла гаспадыня. Мы ўсе ёй кланяліся, і я казаў: “Дзень добры, гаспадынька! А ці багата ваша хата?” Мне адказвалі: “Багата!”. Я зноў: “А ці добры ўраджай вы сабралі сёлета?” У адказ чуў: “Добры!” Я прадаўжаю: “Ну, а раз добры ўраджай, дык, гаспадынька, нам дагаджай! Насып збожжа на Багач, ды не шкадуй, не ашчаджай: каб і ў новым годзе яшчэ лепшы быў у цябе ўраджай!”. Гаспадыня сыпала некалькі жменяў збожжа ў лубок. Мы ёй ізноў кланяліся, а яна нам. Затым дзяўчаты спявалі гаспадыні абрадавую песню на добры ўраджай. І мы, запрасіўшы гаспадыню хаты і усіх яе дамашніх у сельскі клуб на свята, ішлі далей.

Абышлі з дзясатка хат. Лубок быў даверху насыпаны, з ім ды з песнямі дайшлі да клуба. Там поўна людзей: і старых, і маладых. Мы сталі перад

Вясковая гаспадыня шчодро сыпле зерне ў абрадавы лубок-багач

сцэнай, на якой — стол, пакрыты белым абрусам, паверх яго — вышываныя ручнік. Наперад выйшла Воля і гаварыла замову: “Ручнік, ручнічок, Аберажы наш лубок, Багач, Багач! Не забывай нашай нівы! Дай ніве спор у снапах, Стагамі ў гумне, зярном у клеці”. Пасля тых слоў я паставіў лубок са збожжам на ручнік. Уставіў у цэнтр лубка свячу і запаліў яе. Затым распавёў усім пра свята Багач.

Сімволіка свята земляробаў

З даўніх часоў для нашых продкаў заканчэнне ўборкі ўраджаю мела вялікае, сімвалічнае значэнне. Увогуле ж увесь каляндарны год у беларусаў-земляробаў быў падзелены на пэўныя цыклы. Як зрабіў усё так, як належыць — значыць, будзе дастатак і спакой у хаце, у сям’і. А як нешта пайшло не так, значыць, прагнавілі багоў і продкаў, якія, ведалі раней беларусы, назіраюць за намі з Выраю, ці нябеснага Раю. Скончыўшы збор ураджаю, трэба было падзею адзначыць вызначаным рытуалам: правесці Багач. Добры ўраджай ці не надта, але ў свіранах ёсць пэўны дастатак. Самы час падвесці вынікі сялянскай працы.

Слова багач мае ў беларусаў тры значэнні. Першае: багач — ад слова багачце, якім і быў сабраны ўраджай, гэта галоўнае багачце земляроба. Дру-

гое: Багач — гэта язычніцкае боства, якое адказвае за збор ураджаю і за яго захаванне. Трэцяе: багачом звалі лубок, драўляную чару з насыпаным у яе збожжам, у цэнтры якога стаяла запаленая свечка. Усе тры значэнні слова багач дапаўняюць адно другое ды прымушаюць нас з вялікай увагай ставіцца да абраду. У беларускай традыцы пад час правядзення яго не было выпадковых рухаў, прадметаў ці слоў: усё мела пэўнае сімвалічнае значэнне.

У свята ёсць прыхаваны сэнс. З аднаго боку, аддасца даніна павагі Багачу і Дажбогу — славянскаму богу Сонца — за тое, што яны дазволілі сабраць ураджай. З іншага боку, трэба ж “замовіць” словам і дзеяннямі гэтых высокіх апекуноў, каб дапамаглі зберагчы ды спажыць ураджай, папрасіць іх ахоўваць нівы, гаспадарку ад пошасцяў-спушташэнняў. Тое, што ў лубок са збожжам ставіцца запаленая свечка, ёсць сімвал яднання Багача (вобраз яго — збожжа) і Дажбога (вобраз яго — запаленая свечка). Усё разам гэта і ёсць Знак Дабрабыту. А дабрабыт залежыць ад Сонца (яго сімвал — агонь свечкі), бо менавіта Сонца абагравае, асвятляе ды адорвае сваёй цёплым ураджай.

Даўней на Багач збіраліся ўсім сям’яй. Выбіралі хату, гаспадары

якой будучь захоўваць багач-лубок са збожжам цэлы год. І штогод гэта павінны былі быць розныя людзі. У абранай хаце бралі лубок, насыпалі трохі збожжа ды ішлі па сяле, абыходзячы хаты, з абрадавымі песнямі. Так зрабілі і мы ў Тарнопалі. Раней гаспадары і ўсе, хто жыве ў хаце, сыпалі кожны па жмені збожжа ў агульны лубок. Урэшце багач прыносілі ў выбраную хату і ставілі на абрадавы ручнік. З рытуальнымі словамі ставілася і запальвалася свечка. Пасля ўсе садзіліся за стол і частаваліся святочным караваем, які спяклі гаспадары, з мёдам. Затым ішло звычайнае застолле: да стала ўсе неслі свае харчы. А ў канцы моладзь ладзіла вячоркі.

Як сцвярджаў этнограф Адам Багдановіч, менавіта пад час правядзення Багача маладыя хлопцы і дзяўчаты канчаткова прыглядаліся адзін да другога. А пасля Багача многія засылалі сваіх сватаў і гуляліся вяселлі.

Вельмі жывыя традыцыі гасціннасці

Расказваючы тарнопальцам пра абрад, я падкрэсліў: вось мы і ў вас адраджаем свята. Далей наперад выйшла Каця Тукач і гаварыла: «Каравай, малявай./ Хто працу зрабіў, дык налятай/ Бяры лусту хлеба/ Ды малаці зерне, як трэба». Тады “гаспадыня вёскі”

Таццяна Дарчы вынесла каравай і мёд у чары. Каця, адламаўшы кавалачак ад каравая, сказала: “А гэты каравайчык/ Птушкам на Вырайчык!/ Аднясце яго ў неба./ Пачастуйце з нашага хлеба!” У дзеянні жыве спрадвеку магія сувязі з продкамі. Кавалачак каравая Каця вынесла на вуліцу, расцерла на крошкі для “птушак”, каб яны аднеслі наш дарунак у Вырай — багам і продкам нашым. З астатнім караваем і мёдам (каб жыццё была багатае і салодкае) я абышоў усіх, хто сабраўся ў клубе. Усе адломлівалі па кавалачку каравая, макалі у мёд і елі. Тое асабліва спадабалася дзецям.

Вось ужо і асноўны абрад здзейснены, але свята прадаўжаецца. Гурты “Марусенькі” і “Крывічы” спявалі беларускія песні, ужо не абрадавыя. Пацешыў жартаўлівы нумар “Марусенек”, дзе Тамара Дубавец была ў ролі Дзядзькі, а Надзея Самахвалава — Цёткі. Затым перайшлі да танцаў. Я з асаблівым задавальненнем танчыў з бабуляй-“марусенькай” Марыяй Макрэцкай танец Падэспань, а з 6-гадовай Людмілай танец Матлет. Уразілі ж усіх актыўнасцю Каця Тукач і Андрэус Майсер.

Я ўручыў Таццяне Дарчы падарункі: кнігі і кампакт-дыскі з матэрыяламі для іх наступнай працы ў пльні беларускай культуры. І музыку для беларускіх танцаў суродзічам перапісалі. Такія танцы там любяць. Марыя Макрэцкая так і сказала: “Во, раней жа мы тожа танцавалі: Полечку, Падэспанец, Кракавяк, во — як зараз!”

А якія гасцінныя тарнопальцы! “Марусенькі” прыгатавалі для дэсанта з Іркуцка ажно два выдатныя абеды: паводле беларускіх рэцэптаў і традыцыі! Як прыехалі, нас пакармілі, і перад ад’ездам яшчэ раз. Цяпер застоліздаваемзудзячнасцю. Якбачна, беларускія традыцыі гасціннасці ў Тарнопалі і адраджаць не трэба: яны і сёння там вельмі нават жывыя. Дзякуй сябрам за прыём, за жаданне жыць у традыцыях продкаў, за актыўны ўдзел у абрадзе! “Крывічам”-дэсантнікам — мой паклон за ўстойлівасць, дружнасць, мабільнасць, прафесіяналізм і за Беларускасць! З такімі захопленымі людзьмі Беларуска культура ў Прыбайкалі не толькі захавецца, але і, я ў тым упэўнены, будзе паспяхова развівацца.

Алег Рудакоў,
г. Іркуцк

ПАМЯЦЬ

Пісалі пра перажытае

Рыгор Арэшка

Па творах беларускіх пісьменнікаў можна вывучаць гісторыю Першай сусветнай вайны

Надаўна ў Мінску праходзіла Міжнародная навуковая канферэнцыя “Першая сусветная вайна ў народнай памяці і мастацкім адлюстраванні”. Яе ладзіў Цэнтр даследаванняў беларускай культуры, мовы і літаратуры НАН Беларусі. Пад час канферэнцыі ў Цэнтральнай навуковай бібліятэкі імя Якуба Коласа НАН Беларусі прэзентавалася кніга ўдзельніка вайны Максіма Гарэцкага “На імперыялістычнай вайне”. У прэзентацыі ўдзельнічаў пляменнік

пісьменніка, акадэмік Радзім Гарэцкі. Кніга пабачыла свет сёлета ў Выдавецкім доме “Беларуская навука”, яе дапаўняў і рускамоўны пераклад твора, які зрабіла Ідалія Кананец з Санкт-Пецярбурга.

Заслоненая горам і вялікімі стратамі вайны Вялікай Айчыннай, Першая сусветная вайна практычна забылася і належным чынам не была вывучана. Таму сёлета, у саотую гадавіну яе пачатку, грамадскасць Беларусі звяртаецца да тых урокаў гісторыі, аддае даніну павагі загінулым. Вайна прынесла нашаму народу людскія страты, гора і пакуты. Амаль два з паловай гады праз тэрыторыю Беларусі праходзіла лінія фронту, і менавіта тут — каля На-

рачы, пад Баранавічамі, Смаргонню, Сталовічамі, Крэвам — сотні тысяч германскіх і расійскіх салдатаў былі забітыя і пакалечаныя ў страшэннай бойні. Сотнямі тысяч падаліся ў беганцы суайчыннікі, і далёка не ўсе вярнуліся потым дадому. Трагедыяй стала для Беларусі і заканчэнне вайны з падпісаннем Брэсцкага міру, паводле якога амаль уся наша тэрыторыя трапіла ў зону нямецкай акупацыі.

Тэме Першай сусветнай, тэме чалавека на вайне, гераізму і мужнасці салдатаў прысвечана нямала твораў рускай і еўрапейскай літаратуры. Адметнае слова пра тыя трагічныя падзеі казалі і беларускія паэты і празаікі, у тым ліку і Максім Гарэцкі, аўтар дакументальна-мастацкага

твора “На імперыялістычнай вайне”. У яго, дарэчы, выразны падзаглавак: “Запіскі салдата 2-й батарэі N-скай артылерыйскай брыгады Лявона Задумы”. Твор настолькі блізкі да жыцця, што яго можна разглядаць як надзейную крыніцу вывучэння гісторыі вайны 1914-1918 гадоў.

У ЦНБ НАН Беларусі працуе выстава “Першая сусветная вайна — гістарычны час на старонках літаратуры”. Арганізатары звярнуліся да літаратурных і гістарычных крыніц — мастацкіх твораў Максіма Гарэцкага, Кандрата Крапівы, Янкі Купалы, Якуба Коласа, Алеся Гаруна ды іншых пісьменнікаў, да хронік, успамінаў і мемуараў тых,

хто бачыў жудасны твар Першай сусветнай вайны на свае вочы, прайшоў яе франтавымі дарогамі.

ПОВЯЗЬ ЧАСОЎ

Яшчэ спяваюць ветэраны...

Хор беларускай суполкі Ужгарада удзельнічаў у святкаванні 70-годдзя вызвалення Украіны ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў

Хор «Ветэран», створаны пры беларускай суполцы Ужгарада, выступае на святочным канцэрце

Прынялі ўдзел у святочных мерапрыемствах і члены Ужгарадскага і Закарпацкага абласнога таварыстваў рускай культуры «Русь». Напярэдадні ладзілася экскурсія на мемарыяльны Курган вайскай Славы ўдзельнікаў вызвалення Карпацкай Украіны «Кальварыя». Ствараўся ж комплекс, калі Закарпацце, як аўтаномная рэспубліка, яшчэ было ў складзе даваеннай Чэхаславакіі. Ініцыятыву тады праявілі ваенны камандант горада падпалкоўнік Кружлякоў і мэр Сава. Гэта быў ці не першы мемарыял у гонар савецкіх воінаў-вызваліцеляў. Ён будаваўся з 2 мая па 15 ліпеня 1944 года, і 22 ліпеня быў урачыста адкрыты, хоць вайна яшчэ ішла. Каля 200 воінаў там пахаваны безыменнымі, імёны многіх з іх потым удалося

ўстанавіць, занесці на мемарыяльныя пліты, знайсці родзічаў загінулых. Удзельнікі экскурсіі ўсклалі кветкі да стэлы Кургана Славы і згадалі: раней Закарпацце святкавала вызваленне 28 лістапада.

Ладзілі мы і святочны канцэрт у гонар 70-годдзя вызвалення Закарпацця і Украіны ад фашыстаў. Ён прайшоў у былым Доме настаўніка, на Пярэсланай наберажнай, 20: цяпер гэта Цэнтр культур нацменшасцяў. У Ужгарадзе ёсць і суполка беларусаў, пры ёй і ўтварыўся хор «Ветэран». Былы кіраўнік хора Адам Данец нядаўна памёр. А яго сябры выконвалі на канцэрце савецкія, ваенныя песні, якія ўсе падпявалі. Музыканы кіраўнік хору Л. Голубева і музыцыравала, і вяла праграму канцэрта. У памяць

пра сустрэчу яе ўдзельнікі атрымалі Георгіеўскія стужкі ды стужкі з расійскім трыкалорам.

А 28 кастрычніка прадстаўнікі ветэранскіх арганізацый Закарпацкай вобласці і Ужгарада, абласнога цэнтра, усклалі вянкi і кветкі да помніка «Украіна — вызваліцелям» на мяжы са Славакіяй, а таксама да помніка Добраахвотнікам Закарпацця — удзельнікам Другой сусветнай вайны. Быў і абласны мітынг на Кургане Славы «Кальварыя». Праўда, Вечны агонь там сёлета не гарэў, закарпацкаў было мала. Людзі ваенныя і ветэраны былі пераважна без параднай формы і ўзнагарод...

Уладзімір Салтыкоў, старшыня таварыства рускай культуры «Русь», г. Ужгарад

РОДНАЕ

Вершы душу саграваюць

Іван Іванаў

Вядомыя песні савецкага часу цяпер гучаць і па-беларуску

Спачатку — трохі прыгожых вершаў. «Блакiтам нябёсаў асенніх, / Павеграм празрыстага дня / Лятуць пералётныя птушкі / Цяплейшае сонца дагнаць / А я на зямлі застаюся / Чакаць маразы і снягі — / У роднай сваёй Беларусі, / Дзе кожны куток дарагі». Здагадаліся? Пагадзіцеся, краінае за жывое, асабліва калі вы жыццё ўдалечыні ад Бацькаўшчыны. Гэта перастварэнне на беларускую мову — а перастварэнне ёсць не проста даслоўна, а творчы, па-новаму пададзены тэкст — песні Міхаіла Ісакоўскага на музыку Мацвея Блантара «Летят пералётныя птушкі». Вернасць роднай зямлі, даверлівая інтанацыя, гармонія мінора з мажорам — усё гэта зрабіла твор, напісаны ў 1948 годзе, папулярным і любімым сярод савецкіх людзей.

А таленавіты бард, паэт Аляксей Камоцкі з пазіцыі нашага часу перастварыў вядомы твор, і ён загучаў па-беларуску. Тэкст лёгка знайсці ў інтэрнэце — пад назвай «Птушкі». Ён «мае разгорнуты мастацка-паэтыч-

ны малюнак, напоўнены беларускімі дэталіямі і каларытам», звяртае ўвагу адзін з верша- і музыказнаўцаў. І дадае, што ў назве «Птушкі» адлюстраваны не толькі адліг птушак у вырай, а найперш «пазначана наша, людское існаванне між двума Сусветамі, і ў зямным быцці мы мусім трымацца годна, суладна, з любоўю...» Увогуле ж, варта дадаць, Аляксей Камоцкі актыўна перастварае на беларускую мову не толькі рускія і савецкія песні, але і японскія, італьянскія. Тэксты некаторых з іх ёсць і ў інтэрнэце, і ў паэтычным зборніку «Глыбіня дажджу». Аўтар, варта дадаць, ахвотна ладзіць музычныя сустрэчы, у тым ліку і ў замежжы, выступае з канцэртамі ўласных твораў.

Ну ці ж не прыгожа спяваць такое! Так што як будзе агортваць вас увосень халодная туга — можаце паспрабаваць лячыць яе вось такімі цёплымi словамі тонкага лірыка-патрыёта Алясея Камоцкага ў рытме вядомых радкоў Ісакоўскага: «Калі яшчэ вернуцца гусі, / Калі яшчэ прыйдзе вясна... / Да печы пакуль прытулюся, / Зірну на падворак з вакна, / Цяплей пяцця снегавею, / Што вывесіў студзень на тын, / Ці ж гэтак душу мне сагрэюць / Спякотныя сонцы чужын»...

У восеньскіх вясковых фарбах шмат паэзіі

ВЕСТКІ

Нашчадкі Скарыны

Сваё 70-годдзе святкуе Мінскі каледж паліграфіі, выпускнікі якога працуюць у многіх гарадах былога Савецкага Саюза

Мінскі дзяржаўны прафесійна-тэхнічны каледж паліграфіі імя Веры Харужай — адзіная навучальная ўстанова ў краіне, якая рыхтуе спецыялістаў для гэтай галіны. Пра тое гаварылі на ўрачыстасці ў Белдзяржфілармоніі. Выкладчыкаў, навучэнцаў, гасцей віншавалі гурт народнай музыкі «Свята», вядомыя артысты. Паказвалі фільм «Наш паліграфічны дом», героямі якога сталі супрацоўнікі каледжа, яго навучэнцы і выпускнікі: яны расказваюць пра гісторыю навучальнай установы. На выставе чорна-белых фотаздымкаў «Нашы вытокі» — таксама моманты з былога: ужо амаль забытыя тэхналогіі паліграфіі, працэсы навучання.

СУСЕДЗІ

У байках — жыццёвая мудрасць

Набліжаецца да завяршэння Год беларускай культуры ў горадзе Ізяславе

Як вядома, першапачаткова Год беларускай культуры планавалі па ўсёй Украіне. Мы падхапілі важную ініцыятыву. Нядаўна ў нашым горадзе, што на поўначы Хмяльніцкай вобласці, быў другі, заключны этап конкурсу чытальнікаў твораў беларускага прыгожага пісьменства, які цалкам складаўся з беларускіх баек. Заўважу, на першым этапе конкурсу школьнікі, гімназісты чыталі вершах беларускіх паэтаў, якія яны прысвяцілі Украіне і яе народу, а дэвізам конкурсу быў цудоўны радок Янкі Купалы «Украіна, цвечце любы, сонцам гадаваны...» Перамагла тады вучаніца 11-Б класа гімназіі №5 Анастасія Даніленка, якая ўжо студэнтка Універсітэта Лазарскі ў Варшаве. Дарэчы, Анастасію польскай мове цягам трох гадоў прыватна па

дзве гадзіны на тыдзень навучаў я.

На пачатку імпрэзы я расказаў канкурсантам і слухачам, якія запойнілі чытацкую залу раённай бібліятэкі, пра беларускую байку, якая з'явілася ў канцы XIX стагоддзя. Аўтарамі першых такіх твораў былі Альгерд Абуховіч і Францішак Багушэвіч, байку якога «Воўк і Авечка», напісаную ў 1891 годзе, я па-за конкурсам і прачытаў. Беларускай байцы пашанцавала, бо на яе папрацавалі таленавітыя пёры Якуба Коласа і Янкі Купалы, песняры пісалі традыцыйныя па форме байкі з усімі іх атрыбутамі. У байках прыхавана шмат мудрасці, у лепшых іх узорах увасоблена прыгажосць, сіла роднага слова. З «Каня і Сабакі» Якуба Коласа і пачаліся конкурсныя чытанні. Віталія Цыганкова дасціпна выявіла падтэкст байкі, таму апошняя фраза «А Рудзька дужшы за каня!» выклікала дружныя воплескі прысутных.

Байку Янкі Купалы «Асёл і Навука» чытаў Юрась Дзямчэўскі, студэнт-першакурснік Ровенскага гуманітарнага ўніверсітэта, які на выхадныя дні прыязджае ў Ізяслаў. Прыемна чуць з яго вуснаў амаль бездакорную беларускую мову! Наш гурт носіць імя «Зорка Венера», таму і на гэты раз звярнуліся да творчасці Максіма Багдановіча: Агнешка Літвінчук прачытала яго байку «Варона і Чыж». Потым чыталіся байкі карыфея жанру Кандрата Крапівы: «Вол і Авдзень», «Сука ў Збане», «Дзед і Баба», «Дыпламаваны Баран», «Калі пара крычаць «Ура!»... Яшчэ былі байкі «Асёл на імянінах» Міхася Скрыпкі, «Курашчуп» Уладзіміра Корбана, «Божая Кароўка» Эдуарда Валасевіча, «Зязюля» Хведара Жычкі, «Парсюк» Ніла Гілевіча, «Дойны Конь» Рыгора Барадуліна, «Сарока» Хведара Чэрні... На заканчэнне і я, як кіраўнік журы конкурсу, чытаў свае

мікрабайкі «Хай сьпявае», «Лежабока», «Прадбачлівая жонка», «Фокус», «Субардынацыя».

Пераможцам конкурсу журы аднагалосна прызначала Агнешку Літвінчук з гімназіі №5, ёй уручылі галоўны прыз конкурсу: цудоўны фотаальбом Анатоля Клешчука «Беларусь, зямля песняроў», прысвечаны Янку Купалу і Якубу Коласу. Гэтае выданне я атрымаў у Мінску ад дырэктара Рэспубліканскага цэнтра нацыянальных культур Міхаіла Рыбакова, за што і выказваю яму ўдзячнасць.

Спадзяюся, у нас пакрысе ўсталяецца мір і пройдзе-такі Год беларускай культуры ва ўсёй Украіне, як і планавалася да падзей Майдану 2013-га. Мы ж у Ізяславе яго завершым у снежны каля навагодняй ёлкі.

Пятрусь Капчык, кіраўнік гурта беларускай культуры «Зорка Венера», г. Ізяслаў, Украіна